

Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку і
Кафедра обліку і оподаткування

ЛУПАЛО Анастасія Олександрівна
Фінансові активи установ державного сектору як об'єкт обліку, аналізу та
контролю
спеціальність: 071 – Облік і оподаткування
освітньо-професійна програма –Облік і контроль в державному секторі
економіки
Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконала: студентка групи ОДСзм-21
Лупало А.О.
Науковий керівник:
к.е.н., доцент Сисюк С.В.

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту «___»_____20__р.
Завідувач кафедри _____
д.е.н, професор Задорожний З.В.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	3
1.1. Суть та класифікація фінансових активів установ державного сектору ...	6
1.2. Особливості діяльності установ державного сектору та її вплив на побудову системи обліку, аналізу та контролю фінансових активів.....	13
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	19
2.1. Облік грошових коштів в установах державного сектору	19
2.2. Облік дебіторської заборгованості в установах державного сектору.....	29
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ТА КОНТРОЛЬ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	33
3.1. Аналіз фінансових активів в установах державного сектору	33
2.4. Контроль фінансових активів установ державного сектору	40
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність теми. Процеси модернізації обліку в державному секторі призвели до трансформації об'єктів обліку та появою відносно нових об'єктів – нефінансових та фінансових активів. Однією з ключових складових активів установ державного сектору є фінансові активи, які займають значну частину в структурі активів та є ключовим інструментом для управління ресурсами, планування видатків і виконання бюджетних зобов'язань. Правильна організація обліку, аналізу та контролю фінансових активів сприяє підвищенню прозорості використання коштів, зменшенню ризиків втрат, забезпеченню фінансової дисципліни та досягненню цілей бюджетної політики.

Національні та міжнародні стандарти бухгалтерського обліку часто прирівнюють фінансові активи до фінансових інструментів. Проте така позиція є дискусійною та вимагає подальшого вивчення, оскільки поняття «фінансові інструменти» ширше за «фінансові активи» і включає також фінансові зобов'язання. Крім того, відповідно до національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, фінансові активи є частиною фінансових інструментів, які включають такі складові, як грошові кошти, дебіторська заборгованість, фінансові інвестиції тощо. Це створює підґрунтя для глибшого вивчення та вдосконалення підходів до їх обліку, аналізу і контролю в контексті сучасних вимог фінансової звітності.

Актуальність цієї теми зумовлена ключовою роллю обліку у забезпеченні раціонального використання грошових коштів, зокрема бюджетних асигнувань і коштів, отриманих від господарської діяльності. Також це важливо для запобігання утворенню дебіторської заборгованості.

Проблеми методики обліку, аналізу та контролю в установах державного сектору піднімаються у працях Свірко С., Сисюк С., Сушко Н., Хорунжак Н., Цятковської О. та ін..

Однак на сьогодні є недостатньо розробленими питання обліку аналізу та контролю фінансових активів в закладах освіти що визначає доцільність дослідження даної тематики

Мета і завдання дослідження. Мета роботи визначається необхідністю розробки теоретичних, методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку, аналізу та контролю фінансових активів. Для досягнення поставленої мети доцільно вирішити такі завдання:

- дослідити суть та класифікацію фінансових активів установ державного сектору;
- із врахуванням особливостей діяльності закладів фахової перед вищої освіти визначити особливості обліку, аналізу та контролю фінансових активів;
- опрацювати методику обліку грошових коштів, як складової фінансових активів;
- дослідити причини виникнення дебіторської заборгованості та прикладні аспекти відображення її в обліку;
- на прикладі об'єкта дослідження провести аналіз фінансових активів;
- дослідити підходи до проведення контролю за фінансовими активами на рівні ДКСУ (попередній контроль) та державної аудиторської служби.

Об'єктом дослідження є діяльність, облік, аналіз та контроль фінансових активів установ державного сектору.

Предметом дослідження є методика та організація обліку, аналізу та контролю фінансових активів установ державного сектору.

Методи дослідження. До основних методів, які використані у процесі дослідження належать: аналіз та синтез (для вивчення сутності фінансових активів, їх складових та взаємозв'язків, а також для формування комплексного уявлення про об'єкт дослідження), індукція та дедукція (при дослідженні загальних тенденцій управління фінансовими активами), абстрагування та узагальнення (для визначення основних характеристик фінансових активів як об'єкта обліку, аналізу та контролю). Окрім того використовувались методи факторного аналізу, порівняння та графічні методи к процесі дослідження

аналізу фінансових активів. Застосування цих методів дозволяє отримати комплексні, обґрунтовані висновки щодо обліку, аналізу та контролю фінансових активів у державному секторі.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти, нормативно-правові документи, матеріали наукових конференцій, практичні посібники з питань обліку в державному секторні економіки. В процесі написання роботи використано наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, офіційна інформація органів державної статистики, дані обліку та звітності ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки»

Наукова новизна та практичне значення. У процесі дослідження обліку розрахунків з дебіторами та дебіторської заборгованості визначено наступні проблемні питання: бюджетне законодавство обмежує та не допускає виникнення дебіторської заборгованості, однак за певними виключеннями така заборгованість з'являється (це надходження коштів від органів соціального рахування за лікарняними, не сплата контрактів при наданні платних послуг установою, виявлення нестач із віднесенням на винних осіб), при визнанні дебіторської заборгованості безнадійною вона підлягає списанню відповідно до законодавства. Резерв сумнівної заборгованості в установах ДС не створюється, оскільки бюджетним законодавством встановлено суворі контрольні заходи для уникнення несвоєчасного погашення зобов'язань.

Внесено пропозиції щодо удосконалення формування облікової політики у частині обліку фінансових активів, які спрямовуються на недопущення дебіторської заборгованості.

Апробація результатів роботи та публікації. За результатами дослідження опубліковано тези доповідей на наукових конференціях.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи складає 48 сторінок, в якому 6 таблиць, 7 рисунків, список літературних джерел охоплює 63 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

1.1. Суть та класифікація фінансових активів установ державного сектору

Обраний Україною європейський курс розвитку зумовлює постійні трансформаційні процеси в усіх аспектах суспільно-економічного життя, в тому числі трансформації обліку для установ державного сектору. У рамках таких змін, з урахуванням Міжнародних стандартів фінансової звітності, в Україні розпочались заходи з реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі.

В Україні двічі приймали Стратегію модернізації обліку спочатку до 2017 року, а потім до 2025 року, які вбачали запровадження НПСБОДС, зміну підходів до побудови плану рахунків та відображення операцій в обліку.

Запровадження НПСБОДС докорінно змінило систему обліку, підходи до оцінки активів та формуванні звітності. З'явилися нові терміни, класифікаційні критерії, методи оцінки та оновлений План рахунків, які вплинули на порядок обліку активів бюджетних установ, способи відображення інформації в бухгалтерських рахунках, облікових реєстрах та формах фінансової звітності.

Ці зміни спрямовані на підвищення прозорості, стандартизації та відповідності облікових процесів сучасним міжнародним вимогам, що створює нові можливості для ефективного управління державними фінансами.

Модернізація обліку в ДСЕ, впровадження стандартів обумовили укрупнення об'єктів обліку та виникнення нових та зміну до класифікації активів. Поняття «фінансові активи» є актуальним та важливим об'єктом обліку, який з'явився у результаті впровадження НП(С)БОДС, а саме у НПСБОДС 101 «Подання фінансової звітності» активи поділяють на фінансові та нефінансові. Відповідно у Балансі ф. № 1ДС з'явилися нові розділи:

фінансові активи та нефінансові активи, які не відображалися у Балансі до 2017 року. До 2017 року вони класифікувалися на оборотні та необоротні активи.

«Керівництво зі статистики державних фінансів Світового банку поділяє активи на фінансові та не фінансові» [63]. Згідно з цим документом, фінансові активи «охоплюють фінансові вимоги, монетарне золото та спеціальні права запозичення, які розподіляються Міжнародним валютним фондом» [63]. Фінансові вимоги визначаються як активи, що надають право їх власнику (кредитору) отримувати один або кілька платежів від іншої сторони (дебітора) відповідно до умов контракту між цими суб'єктами. Такі вимоги є активами, оскільки вони забезпечують економічні вигоди кредиторів, дозволяючи накопичувати ресурси. Крім того, вони створюють можливості для отримання додаткових вигід у вигляді процентів, доходу від власності або холдингового прибутку. «До типових фінансових активів належать: грошові кошти, депозити, позики, облігації, похідні фінансові інструменти, дебіторська заборгованість» [63].

Також у Системі національних рахунків, «яка є інтегрованою та єдиною системою обліку господарських процесів у різних країнах світу, у рахунках нагромадження застосовується поділ активів на фінансові й не фінансові» [59]. Перегрупування активів відбулося у відповідності до стандартів обліку із врахуванням вимог міжнародних та національних стандартів обліку.

Питання обліку та класифікації активів в установах ДСЕ розглядається у публікаціях Цятковської О., Ларікової Т., Юрченко О,

Так Юрченко О, проводить дослідження класифікації активів у відповідності до НПСБОДС, акцентує увагу на оцінці активів та їх групуванні. під фінансовими активами авторка розуміє «фінансові інструменти, до яких також відносять дебіторську заборгованість, фінансові інвестиції, векселі одержані та інші фінансові активи» [60].

Ларікова Т., Цятковська О., досліджує активи у частині нефінансових активів та фінансових активів. Авторки вважають, що «фінансові активи бюджетних установ є контрактним правом суб'єкта державного сектору, які

уособлюють певні зобов'язання, які виражаються у грошовій формі та мають на меті принести вигоди у майбутньому» [9].

Григорів О., Дутчак І., Гордієнко М. визначають необхідність стандартизації обліку за міжнародними стандартами, що на думку авторів допоможе удосконалити «системи управління ресурсами та підвищити ефективність фінансового планування та контролю установ державного сектору» [3]. Удосконалення стандартизації обліку сприятиме відповідності обліку та звітності міжнародним стандартам, що є доволі важливим у євроінтеграційних процесах.

Фінансові активи є відносно новою категорією для установ державного сектору та визначаються НПСБОДС 134 «Фінансові інструменти» та МСБОДС 15 та МСБОДС 15 «Фінансові інструменти: розкриття та подання інформації». Необхідно зазначити, що національний стандарт розроблявся із врахуванням вимог та основних положень міжнародного стандарту.

Аналіз основних положень НПСБОДС 134 вказує на те, що фінансові активи є окремим об'єктом обліку у складі фінансових інструментів, тобто фінансові інструментом є ширшим поняття. Загалом підходи до класифікації фінансових інструментів у НПСБОДС 135 узагальнимо на рис .1.1.

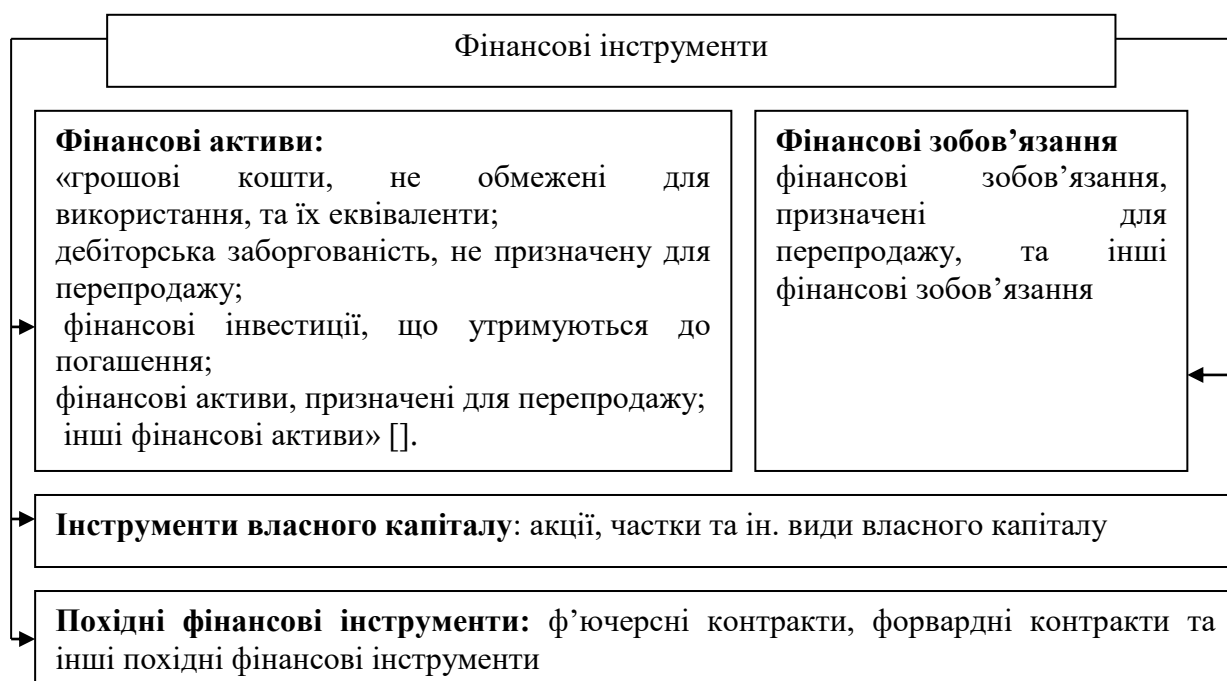

Рис. 1.1. Класифікація фінансових інструментів СДСЕ.

Таким чином, фінансові активи стандартів розглядаються у складі фінансових інструментів та включають у першу чергу грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторську заборгованість, фінансові інвестиції до погашення та перепродажу.

МСБОДС, що визначають питання обліку фінансових інструментів включають МСБОДС 28 «Фінансові інструменти – подання», МСБОДС 30 «Фінансові інструменти: розкриття інформації», МСБОДС 41 «Фінансові інструменти»).

МСБОДС 41 «Фінансові інструменти» прийнятий у 2018 році «класифікує фінансові активи за трьома методами оцінки залежно від моделі управління активами та характеру контрактних грошових потоків: амортизована собівартість, справедлива вартість із відображенням результатів переоцінки у чистих активах та справедлива вартість із відображенням результатів переоцінки у профіциті/дефіциті» [23].

МСБОДС 15 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» визначає приналежність до фінансових активів грошових коштів, контрактних прав на отримання грошових коштів, контрактних прав на обмін та інструментом капіталу [22].

Таким чином, класифікація фінансових активів у міжнародних стандартах обліку певним чином є схожою. Однак, можливості застосування положень визначених зазначеними стандартами в Україні є дещо обмежена у першу чергу бюджетним законодавством. Для прикладу ст. 16 БКУ забороняє установам ДСЕ здійснювати запозичення та позики у будь-якій формі. Також забороняється надавати кредити з бюджету як юридичним так і фізичним особам. Тобто фінансові зобов'язання для установ ДСЕ досить обмеженими.

Облік короткострокової дебіторської заборгованості, оцінюваної за собівартістю, а також фінансових активів, які утримуються до погашення та обліковуються за амортизованою вартістю, регламентується НП(С)БОДС 134. Положення цього стандарту стосовно визнання, первісної та подальшої оцінки,

а також припинення визнання відповідають принципам міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Методика розрахунку амортизованої собівартості, необхідна для виконання вимог НП(С)БОДС 134, викладена в НП(С)БОДС 133 «Фінансові інвестиції» і слугує доповненням до положень основного стандарту.

Водночас НП(С)БОДС 134 не передбачає створення резерву сумнівної заборгованості, що є ключовим елементом подальшої оцінки активів у міжнародних стандартах. Ця особливість пояснюється наявністю суворих обмежень, встановлених бюджетним законодавством України, а також контрольних заходів, спрямованих на уникнення прострочення погашення дебіторської заборгованості суб'єктами державного сектору.

Таким чином, підхід до обліку дебіторської заборгованості в державному секторі України враховує особливості законодавчого регулювання та специфіку фінансової діяльності установ.

Вимоги НП(С)БОДС 134 щодо обліку короткострокової кредиторської заборгованості, оціненої за собівартістю, та фінансових зобов'язань, що обліковуються за амортизованою вартістю, у цілому відповідають положенням МСБОДС. Однак, існують певні винятки, зокрема, у частині припинення визнання. В НП(С)БОДС 134 не передбачено припинення визнання зобов'язання у разі відмови від його виконання.

У частині обліку фінансових зобов'язань, оцінених за справедливою вартістю з переоцінкою через доходи та витрати, спостерігаються суттєві відмінності. Стандарт не передбачає переоцінки таких зобов'язань. Подібно до зобов'язань, облікованих за амортизованою вартістю, немає можливості припинити їх визнання через відмову від виконання.

Також НП(С)БОДС 134 не містить норм щодо створення резерву під збитки за фінансовими зобов'язаннями або оцінки цих зобов'язань за первісною сумою з урахуванням амортизації доходів майбутніх періодів.

Відсутність створення резерву сумнівної заборгованості пояснюється суворими обмеженнями та контрольними заходами, передбаченими бюджетним

законодавством України, які покликані мінімізувати ризики несвоєчасного погашення дебіторської заборгованості.

Вимоги НП(С)БОДС 134 щодо обліку короткострокової кредиторської заборгованості, оціненої за собівартістю, та фінансових зобов'язань, що обліковуються за амортизованою вартістю, у цілому відповідають положенням МСБОДС. Однак, існують певні винятки, зокрема, у частині припинення визнання. В НП(С)БОДС 134 не передбачено припинення визнання зобов'язання у разі відмови від його виконання.

Окрім того, у процесі дослідження стандартів обліку, що визначають облік фінансових активів доречно проаналізувати питання їх оцінки та визнання.

Фінансовий актив або зобов'язання відображається у балансі за умови, що суб'єкт державного сектору є учасником договору щодо фінансового інструменту.

Ключовими аспектами визнання фінансових активів та зобов'язань є:

- безумовні права та зобов'язання, які визнаються як фінансові активи чи зобов'язання, якщо договір передбачає право суб'єкта на отримання грошових коштів або його зобов'язання щодо їх сплати.
- фінансові активи чи зобов'язання, що виникають з контрактів на придбання або продаж ресурсів, робіт чи послуг, включаються до балансу тільки після отримання права на актив або виникнення зобов'язання щодо передачі активу.

Списання з балансу фінансових активів відбувається у часі, коли СДСЕ втрачає контроль за активом або ж його частиною. Для прикладу це може бути повне виконання контракту або ж завершення прав на вимогу за контрактом.

Зазначені вимоги забезпечують об'єктивність обліку фінансових інструментів і сприяють підвищенню прозорості фінансової звітності в державному секторі.

Також у процесі обліку фінансових активів важливе значення має оцінка, яка відповідно до НПСБОДС при первісному визнанні оцінюється за

фактичною собівартістю. Складовими фактичної собівартості буде вартість активів та зобов'язань переданих або отриманих у процесі обміну на фінансовий інструмент та витрати пов'язані із придбанням або вибуттям фінансового інструмента (комісійні винагороди, витрати на консультації професійні та ін. витрати пов'язані із укладанням угод). Такий підхід до оцінки забезпечує об'єктивність відображення фінансових інструментів у бухгалтерському обліку та дозволяє точно визначати їх початкову вартість.

Балансова вартість фінансових активів підлягає регулярному перегляду на предмет можливого зменшення або відновлення корисності станом на кожну звітну дату. Зменшення корисності відбувається за умови якщо виявлено ознаки зменшення корисності фінансового активу, то його балансова вартість зменшується.

Відповідно в обліку витрати від зменшення корисності будуть відображені у складі інших витрат за обмінними операціями з одночасним зменшенням балансової вартості фінансового активу. Відновлення корисності активу відбувається у випадку усунення ознак зменшення корисності балансову вартість фінансового активу збільшують. Доходи від відновлення корисності активів відображають у складі інших доходів від обмінних операцій з одночасним збільшенням балансової вартості фінансового активу.

«Фінансовий актив і фінансове зобов'язання згортаються з відображенням в балансі згорнутого сальдо» [12], за умови: коли суб'єкт ДС має законодавчо закріплене право на проведення заліку визнаних сум фінансових активів та зобов'язань та коли є можливість і намір погашення або реалізації активу.

Застосування таких підходів до оцінки дозволяє забезпечити справедливе відображення фінансових активів у звітності, враховуючи їх реальну економічну цінність та відповідність МСБОДС, забезпечує представлення інформації у балансі та гарантує, що операції відбуваються з урахуванням юридичних та економічних аспектів.

1.2. Особливості діяльності установ державного сектору та їх вплив на облік, аналіз та контроль фінансових активів

Реформування обліку в державному секторі вимагає більш глибокого розуміння сутності фінансових активів. У структурі активів установ значне місце займають фінансові активи, які є основою для їх діяльності. Формування цих активів регулюється Бюджетним кодексом і залежить від різних джерел фінансування, включаючи бюджетні кошти, плату за послуги та інші надходження. Фінансування, як процес надання установам грошових коштів, тісно пов'язане з поняттям фінансових активів. Оскільки фінансування визначає напрямки використання коштів, його аналіз є ключовим для розуміння особливостей управління фінансовими активами.

Питання фінансового забезпечення закладів фахової перед вищої освіти, які є об'єктом у нашому дослідженні розглядаються у публікаціях Сисюк С., Хорунжак Н., Гапон В., Барабаш О., Читаєва К. та ін.

Так, у дослідженні Сисюк С. , Починок Н., Бенько І. вказується, що «в юридичних та економічних джерелах фінансування розглядають як: 1) певну категорію, що відображає економічні відносини у процесі утворення, обігу, розподілу та перерозподілу грошових коштів, сформованих за рахунок утворення різних фондів і резервів; 2) постачання підприємств, установ, організацій коштами з певних джерел на конкретні цілі» [29]. Автори зауважують, що використання фінансових ресурсів є доволі регламентованим законодавчо на усіх етапах бюджетного процесу. Регламентація у частині надходження бюджетних коштів та відбувається як на етапах планування та формування бюджетних програм та кошторисів, так і на етапах отримання коштів та використання ресурсів із врахуванням їх цільового призначення.

Сисюк С. та Хорунжак Н. досліджують «особливості фінансування ЗФПВО, які не перебувають у структурі ЗВО. Автори звертають увагу на запровадженні національних стандартів обліку й плану рахунків для державного сектора, децентралізації та інших трансформаційних процесах, що

істотно впливають як на систему фінансування, так і на організацію та методику бухгалтерського обліку» [49].

Фахівці «Інституту освітньої аналітики» Гапон В., Барабаш О., Читаєва К. досліджують «інформаційні аспекти порівняльного аналізу використання коштів у сфері фахової передвищої освіти» [7]. Кількість закладів ФПВО, які мають статус Відокремлених підрозділів закладів вищої освіти на 1 січня 2022 року становило 263 одиниці. Це означає, що такі заклади отримують фінансування з державного бюджету шляхом виконання державного замовлення на підготовку фахівців, отримання освітньої субвенції на здобуття загальної середньої освіти та отримання коштів на виплату стипендій. Для прикладу узагальнимо фінансування ВСП «Фаховий коледж технологій, бізнесу, права Волинського національного університету ім. Л.Українки (рис. 1.2).

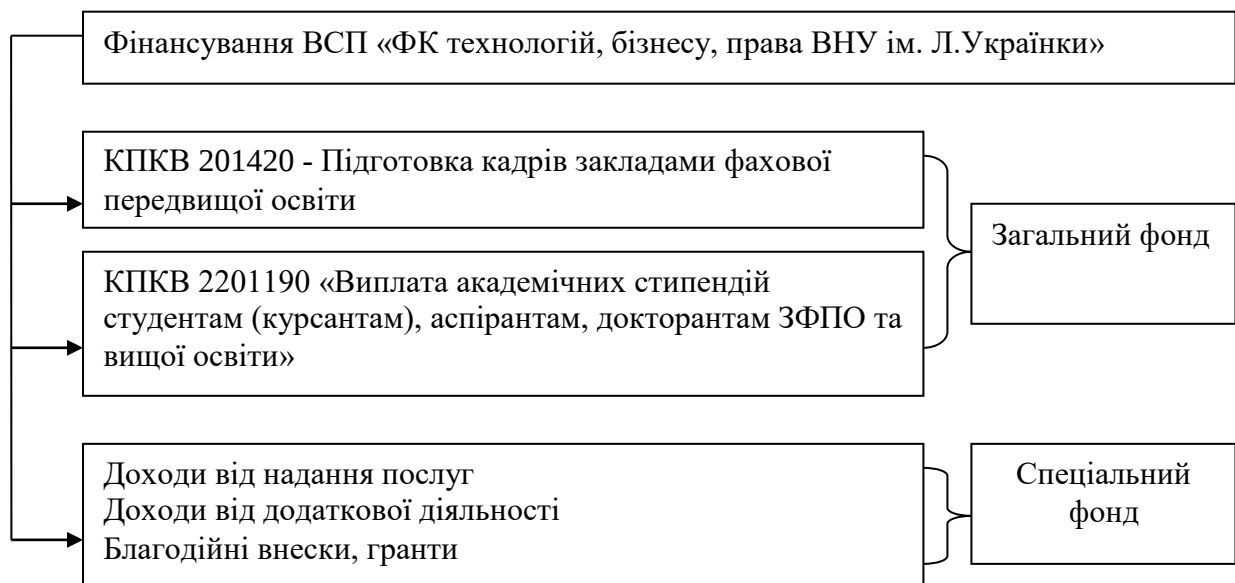

Рис. 1. 2. Фінансування ВСП «ФК технологій, бізнесу, права ВНУ ім. Л.Українки»

Примітка. Сформовано за даними <https://spending.gov.ua/new/disposers/01566465/reports/1703007210>

Таким чином, основним джерелом коштів для забезпечення діяльності є кошти державного бюджету ,які заклад отримує у розрізі двох бюджетних програм. Також у межах спеціального фонду закладом надавалися платні

послуги (у переважній частині – це платні освітні послуги ,які надаються здобувачам на підставі контракту), отримувалися кошти від додаткової діяльності та отримувалися кошти у вигляді благодійної допомоги. Окрім того, заклади фахової перед вищої освіти можуть згідно бюджетного законодавства отримувати додаткові кошти від здавання майна в оренду та від реалізації майна. Також закладам освіти на відміну від інших установ державного сектору дозволяється розміщувати кошти на депозитні рахунки. Однак, досліджуваний заклад таких операцій не здійснював та відповідно такі кошти на рахунки не поступали.

Таким чином, враховуючи, що ЗФПВО є у першу чергу бюджетними установами та з врахуванням їх особливостей діяльності можемо вважати фінансовими активами закладів освіти ресурси, які перебувають у розпорядження закладів освіти та які забезпечують виконання функцій пов'язаних із наданням освітніх послуг.

Відповідно до НПСБОДС 134 «Фінансові інструменти» та класифікаційних ознаках фінансових активів, визначених у стандарті визначимо види фінансових активів у ЗФПВО. До них належатимуть:

- грошові кошти та їх еквіваленти (грошові кошти на рахунках в банках, грошові кошти на рахунках в казначействі (реєстраційні рахунки для зарахування бюджетних коштів та реєстраційні рахунки для зарахування коштів від наданих послуг, продажу активів);
- фінансові вимоги (дебіторська заборгованість), до яких належать короткострокова заборгованість, яка виникає через невчасне погашення розрахунків за надані освітні послуги та інші вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо повернення коштів;
- інвестиції (фінансові інструменти, які можуть утримуватися для отримання доходу, наприклад, облігації чи інші довгострокові активи, дозволені законодавством або ж депозитні кошти);
- кошти цільового фінансування (виділені для реалізації певних освітніх програм, ремонтів чи оновлення матеріально-технічної бази) [36].

Особливості фінансових активів закладів освіти є обмеження у їх використанні, які визначені нормативно-правовими актами, які регламентують функціонування державних закладів освіти.

В процесі обліку фінансових активів необхідно враховувати:

- особливості первісної оцінки, яка здійснюється за фактичною собівартістю та включає витрати пов'язані з їх придбанням та створенням;
- особливості переоцінки, що вбачається у визначенні балансової вартості та переглядається на кожну дату балансу щодо можливого збільшення (зменшення) корисності активів;
- відображення у звітності (передбачає їхнє відображення у фінансовій звітності, а саме у II розділі активу балансу «Фінансові активи» та додатково розкривається у примітках до фінансової звітності).

У процесі організації обліку фінансових активів важливим є формування облікової політики щодо фінансових активів, яка формується у відповідності нормативних документів із врахуванням ПСБОДС .

У процесі формування облікової політики щодо фінансових активів у закладах фахової перед вищої освіти доречно враховувати наступні принципи :

- принцип прозорості, який передбачає, що відображення активів повинне бути зрозумілим для користувачів фінансової звітності;
- принцип достовірності передбачає, що інформація про фінансові активи має бути повною та відповідати реальним даним;
- принцип обачності передбачає застосування облікових процедур із мінімізацією ризиків завищення активів;
- принцип неперервності за яким облік ведеться з урахуванням стабільного функціонування установи.

В документі про облікову політику, у частині фінансових активів доцільно передбачити методи оцінки фінансових активів, класифікацію фінансових активів із розмежуванням грошових коштів, дебіторської заборгованості, короткострокових та довгострокових фінансових інвестицій та інших фінансових інвестицій. Важливим також є визначення в обліковій

політиці питання документального забезпечення операцій, а саме оформлення первинних документів (за потреби розробити власні форми та затвердити їх додатком до облікової політики), а також визначити оформлення внутрішніх розпорядчих актів установи, що регламентують порядок відображення фінансових активів.

Таким чином, облікова політика щодо фінансових активів формується із врахуванням відповідності НПСБОДС 134 «Фінансові інструменти» та плану рахунків для державного сектору економіки, підходів до відображення у звітності, деталізації за типами активів, методами оцінки, ризиками та змінами у вартості. Проблемними питаннями у процесі формування облікової політики є часті зміни нормативно-правової бази, складність адаптації міжнародних стандартів до специфіки державного сектору України та бюджетного регулювання, відсутність чіткого регламенту щодо окремих аспектів обліку фінансових активів. Облікова політика фінансових активів є важливим інструментом забезпечення прозорості, відповідності нормативним вимогам і підвищення ефективності управління ресурсами державного сектору. Вона дозволяє контролювати та оптимізувати фінансову діяльність, зокрема в закладах освіти, сприяючи реалізації їхніх основних функцій.

Фінансові активи в державному секторі використовуються для фінансування закладів освіти, забезпечення їхньої діяльності та досягнення суспільно важливих цілей. Аналіз фінансових активів є важливим етапом управління державними ресурсами.

Метою аналізу фінансових активів є:

- оцінка ефективності використання фінансових ресурсів;
- виявлення ризиків зниження корисності або втрат активів.
- розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління активами;
- контроль за відповідністю використання активів чинному законодавству та обліковій політиці установ (закладів освіти).

Аналіз фінансових активів ЗФПВО визначається низкою особливостей, які обумовлюються особливістю їх діяльності та бюджетним законодавством, а саме значну частку в складі таких активів становлять грошові кошти у вигляді бюджетних асигнувань та власних коштів від надання платних послуг. Що стосується дебіторської заборгованості, то для установ вона є неприпустимою, а причини її виникнення розкриваються у пояснювальній записці до фінансової звітності та Примітках до звітності. В цілому при проведенні аналізу необхідно враховувати регламентацію використання фінансових активів бюджетним законодавством. Окрім того, на сьогодні відсутня єдина регламентована методика проведення аналізу фінансових активів.

Аналіз фінансових активів в установах є важливим інструментом для підвищення ефективності управління державними фінансами. Він дозволяє не лише оцінювати стан активів, а й виявляти можливості для раціоналізації їх використання. Удосконалення методів аналізу та інтеграція міжнародних стандартів сприятимуть підвищенню прозорості та ефективності фінансової діяльності установ державного сектору.

Контроль фінансових активів у закладах освіти є важливою складовою управління державними фінансами. Він спрямований на забезпечення ефективного використання ресурсів, дотримання законодавства та запобігання фінансовим ризикам. У процесі контролю здійснюється перевірка дотримання бюджетного законодавства та облікової політики щодо фінансових активів, із застосуванням ризик-орієнтованого підходу в контролі виявляються можливі ризики та недоліки у використанні грошових коштів, неправомірне виникнення дебіторської заборгованості, здійснюється оцінка відповідності використання фінансових активів їхньому цільовому призначенню.

Контроль фінансових активів у закладах освіти є ключовим інструментом забезпечення прозорості, законності та ефективності управління ресурсами, а ефективна його організація сприяє зниженню ризиків, оптимальному використанню коштів і досягненню основної мети – надання якісних освітніх послуг.

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВІ АКТИВИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

2.1. Облік грошових коштів в установах державного сектору

Сутність грошей розкривається через їх функції в економіці. У ролі засобу обігу гроші слугують посередником в обміні товарів. У процесі товарного обігу виникає також функція грошей як засобу платежу, що полягає в оплаті товарів чи послуг із затримкою або у кредит. Крім того, повноцінні гроші можуть виконувати функцію накопичення, тобто зберігати свою вартість і дозволяти власнику в будь-який момент використовувати їх для придбання товарів, робіт чи послуг. Проте грошові кошти установ державного сектору економіки (ДСЕ) мають особливості та відміну від аналогічних активів виробничих підприємств, вони не виконують функції накопичення. З огляду на специфіку діяльності цих установ, які функціонують на основі бюджетного фінансування, грошові кошти здебільшого використовуються як засіб платежу та міра вартості (відповідно до класичної економічної теорії) (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Грошові кошти установ державного сектору

Примітка. Узагальнено автором

Грошові кошти заклади освіти отримують у вигляді асигнувань, які підлягають зарахуванню на реєстраційні рахунки відповідно до затверджених у

кошторисі призначень. Кошти які надходять від платних послуг та іншої діяльності закладу освіти також підлягають плануванню у кошторисах.

Облік грошових коштів знаходиться у взаємозв'язку із фінансуванням установи. Фінансування – «це джерело покриття видатків у вигляді коштів, одержаних з бюджету в межах затверджених асигнувань, тобто в межах планових сум, передбачених кошторисом, які одержуються з бюджету» [13].

Також у наукових публікаціях подається наступне визначення фінансування як «надання грошових коштів бюджету або права на їх витрачання в межах затверджених асигнувань на передбачені бюджетом заходи» [14].

Окрім того в процесі обліку грошових коштів із врахуванням рахунків призначених для обліку доходів та грошових коштів доречним є визначення терміну бюджетного асигнування під яким розуміється «повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету» [2]. Це означає, що кошти, які надходять у вигляді бюджетних асигнувань є підставою для реєстрації зобов'язань та оплати платежів.

Рахунки для зарахування коштів у вигляді бюджетних асигнувань та рахунки для зарахування оплати за послуги закладів освіти відкриваються в органах ДКСУ та вважаються реєстраційними рахунками. Для відкриття рахунків у ДКСУ установа подає такі документи:

- заяву про відкриття рахунків – складається за встановленою формою та підписується керівником і головним бухгалтером установи;
- картку із зразками підписів і відбитком печатки – у двох примірниках. У картці зазначаються особи, які мають право розпоряджатися рахунками, та перелік відповідних рахунків;
- копію довідки про включення установи до Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Після подання документів установа укладає з органом ДКСУ договір на відкриття та обслуговування реєстраційних і спеціальних реєстраційних рахунків.

Установи подають до ДКСУ «затверджені кошториси, плани використання бюджетних коштів, плани асигнувань загального фонду» [4], які є підставою для реєстрації зобов'язань (фінансових та бюджетних). На підставі зазначених документів ДКСУ здійснює контроль бюджетних зобов'язань під час реєстрації їх РБК.

Під поняттям бюджетне зобов'язання розуміємо «зобов'язання, які посадові особи установи беруть, коли розміщують замовлення, укладають договори, придбавають товари, послуги, роботи, які слід оплатити, дотримуючись Бюджетного кодексу» [4]. Тобто бюджетне зобов'язання вважатиметься таким за умови взяття:

- за загальним фондом – у частині бюджетних асигнувань у відповідності до кошторису;
- спеціальним фондом – у частині фактичного надходження коштів або залишку коштів, які надійшли на рахунки раніше і видатки за якими передбачені у кошторисі.

У випадку коли заклади освіти беруть зобов'язання та недотримуються умов та перевищують повноваження, це вважають бюджетним правопорушенням та за ним не здійснюються платежі. Терміни реєстрації зобов'язань визначаються порядком, який затверджений МФУ [40].

Реєстрація бюджетних зобов'язань в ДКСУ протягом 7 робочих днів із дати, відбувається за умови:

- взяття бюджетного зобов'язання – коли закупівля відбулася з урахуванням особливостей, що визначені законодавством (без застосування процедур закупівель та спрощених закупівель, а також закупівель, шляхом використання електронного каталогу для закупівлі.
- оприлюднення звіту про результати закупівлі з використанням електронної системи закупівель, у випадку наявності в обліку ДКСУ кошторису;

- коли орган ДКСУ взяв на облік кошторис (за умови коли зобов'язання взялось раніше дати реєстрації);
- коли відбулася зміна умови бюджетних зобов'язань (з дати розірвання договору, повергнення товарів).

Підставою реєстрації зобов'язань є подання РБК відповідних документів:

- реєстрів бюджетних зобов'язань РБК (паперовий та електронний варіант – проект);
- оригінали та належним чином засвідчені копії документів, що підтверджують факт взяття бюджетного зобов'язання.

Підтвердними документами можуть бути накладні, рахунки, договори, які засвідчують факт купівлі або наміру купівлі товарів, робіт.

Ще однією особливістю є те, що за умови, коли установа отримує фінансування за 2 бюджетними програмами (2 КПКВ), то такі реєстри формуються окремо за кожним КПКВ та окремо за загальним та спеціальним фондом. Важливо у процесі реєстрації зобов'язань вказати ознаку закупівель, особливо унікальний ідентифікатор, який присвоєно електронною системою закупівлі.

У випадку реєстрації бюджетних зобов'язань за випадками на заробітну плату стипендії, нарахування на фонд оплати праці підтвердні документи не подаються, а суми проставляються розрахунковим шляхом у відповідності річних планових показників.

Бюджетні зобов'язання сформовані Реєстрах зобов'язань, а також підтвердні документи ДКСУ має право опрацьовувати:

- «до 5 операційних днів за умови здійснення капітальних видатків;
- до 3 операційних днів за захищеними видатками, які потребують процедури закупівлі (видатки на матеріали, послуги, продукти харчування);
- до 1 операційного дня за захищеними видатками, які не потребують процедур закупівлі (заробітна плата, стипендії, виплата соціальних допомог)» [40].

Після опрацювання Реєстрів та перевірки підтвердних документів ДКСУ повертає їх установі із відміткою «zareєстровано та взято на облік». Після цього

установа готує платіжні інструкції для перерахування коштів відповідно до взятих зобов'язань.

Таким чином, процес здійснення видатків бюджетних установ за коштами загального фонду відбувається через механізм казначейського обслуговування. Основною умовою для проведення платежів є наявність реєстраційних рахунків, які відкриваються у ДКСУ згідно з бюджетною класифікацією видатків. Рахунки відкривають за кожною бюджетною програмою.

Так, для зарахування коштів загального фонду у ВСП «ФК технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» відкрито два рахунки: за програмою КПКВ 201420 - Підготовка кадрів закладами фахової передвищої освіти та КПКВ 2201190 «Виплата академічних стипендій студентам (курсантам), аспірантам, докторантам ЗФПО та вищої освіти». Кількість рахунків для закладу освіти залежить від рівня деталізації контролю, що визначається бюджетною класифікацією. Облік операцій за загальним фондом кошторису здійснюється з урахуванням відповідності платежів бюджетним призначенням. Також окремо відкриваються рахунки для обліку коштів, що надходять від платних послуг та інших видів діяльності закладу освіти, які враховуються у спеціальному фонді.

Органи ДКСУ забезпечують контроль за цільовим використанням бюджетних коштів. Платежі здійснюються лише за умови наявності відповідних асигнувань та підтверджувальних документів.

Розрахунки проводяться безготівковим способом шляхом списання коштів з реєстраційних рахунків на підставі платіжних інструкцій. Система реєстраційних рахунків є ключовою складовою бюджетного процесу, яка сприяє забезпеченню фінансової дисципліни та прозорості у виконанні бюджетів.

Для обліку грошових коштів на реєстраційних рахунках застосовують рахунок 2313 «Реєстраційні рахунки» за розподілом за субрахунками у розрізі рахунків, які має заклад освіти відкритими в ДКСУ. Окрім того, для відшкодування лікарняних сум, та зарахування коштів, які в подальшому розподілятимуться застосовують рахунок 2314 «Інші рахунки в казначействі».

ЗФПВО відповідно до бюджетного кодексу можуть розміщувати кошти на депозитах (це стосується лише власних надходжень від платних послуг), відповідно вони відкривають субрахунки 2311 «Поточні рахунки в банку» та 2312 «Інші поточні рахунки в банку».

«Синтетичний облік грошових коштів у безготівковій формі ведуть у: МО № 2 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів загального фонду на рахунках, відкритих в органах ДКСУ (банках)» та МО № 3 «Накопичувальна відомість руху грошових коштів спеціального фонду на рахунках, відкритих в органах ДКСУ (банках)»» [14]. Зазначені МО ведуться за кожним рахунком відкритим в ДКСУ, що означає що кількість МО відповідатиме кількості відкритих рахунків. Інформація відображена в МО відображається в книзі «Журнал- головна».

Ведення аналітичного обліку грошових коштів (безготівкових) ведеться у «картках аналітичного обліку «відкритих виділених асигнувань, обліку касових видатків, доходів від реалізації продукції (робіт, послуг), фінансових доходів (відсотків, роялті, дивідендів), відкритих асигнувань (перерахованих коштів) СДС нижчого рівня (за загальним та спеціальним фондом окремо) »[14].

Картки аналітичного обліку формуються на підставі виписок ДКСУ за відкритими рахунками. Інформація аналітичних карток використовується для формування Звіту про рух грошових коштів із розподілом за видами діяльності (операційна, інвестиційна та фінансова). Інформацію з виписок ДКСУ відображають в картках аналітичного обліку, МО, а потім переносять до картки аналітичного обліку фактичних видатків. До виписок додаються підтвердні документи.

На кінець бюджетного року залишки коштів на рахунках в ДКСУ, відкритим за загальним фондом не повинно бути (якщо виявилися невикористані суми, то їх перераховують до бюджету), а за спеціальним фондом залишки коштів переносяться у наступний звітний період та можуть використовуватися закладом освіти за власною потребою.

Облік грошових коштів на реєстраційних рахунках узагальнено у табл. 2.1

Таблиця 2.1

Відображення в обліку грошових коштів на реєстраційних рахунках

№ зп	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Отримано асигнування з бюджету на виконання повноважень	2313.1	70	200000
2.	Отримано асигнування з бюджету на виплату стипендій	2313.2	70	50000
3.	Отримано кошти цільового фінансування на придбання основних засобів	2313.1	54	100000
4.	Отримано кошти за надані платні освітні послуги	2313.3	2111	15000
5.	Отримано грошові кошти як благодійну допомогу	2313.4	7511	10000
6.	Відображено надходження в касу готівки з реєстраційних рах-ків	2211	2313	5000
7.	Оплата коштів за придбання комп'ютерів	6211	2313.2	100000

Примітка. Узагальнено автором .

Таким чином, за Дт рахунка 2313 «Реєстраційні рахунки» відображають надходження коштів, за Кт їхнє спинання та досліджувана установа ВСП «ФК технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» аналітичні рахунки за видами рахунків, відкритих в ДКСУ.

Досліджуючи практику обліку в установі встановлено, що касові операції не проводяться, що пов'язано із законодавчими вимогами щодо зменшення готівкового обіду в державних установах. зауважимо, що для обліку касових операцій застосовують рахунки: «2211 «Готівка у національній валюті»; 2212 «Готівка в іноземній валюті»» [14]. За Д-т відображають надходження готівкових коштів, а за К-т видачу готівкових коштів із каси.

Окрім того, у складі грошових коштів виділяються грошові документи, до яких відносять поштові марки, поштові марковані конверти та ін. документи, які придбаваються за номінальною вартістю.

Для обліку грошових документів передбачено субрахунки 2213 «Грошові документи у національній валюті» та 2214 «Грошові документи в іноземній валюті», за дебетом яких відображають оприбуткування марок, а за кредитом їх

списання. Для прикладу, оприбуткування марок від підзвітної особи відображатиметься записом Д-т 2213 та Кт 2116.

Підсумовуючи зазначимо, що усі операції з грошовими коштами повинні підтверджуватися відповідними первинними документами (платіжними інструкціями тв. виписками з рахунків), синтетичний облік ведеться на рахунках 2 класу плану рахунків «Фінансові активи», аналітичний облік забезпечує деталізацію за джерелами надходження коштів та напрямками використання, використання коштів контролюється ДКСУ на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань, а використання коштів відбувається виключно у межах бюджетних призначень та умов цільового фінансування.

2.2. Облік дебіторської заборгованості в установах державного сектору

Дебіторська заборгованість це «фінансовий актив установи, що виникає внаслідок договірних відносин між двома юридичними особами, серед яких одна, що є власником активу, після настання відповідних умов угоди має право на отримання платежів, товарів, робіт та послуг» [13].

Розрізняють такі види дебіторської заборгованості: «поточну; прострочену, строк позовної давності якої минув; безнадійну» [14].

Поточна дебіторська заборгованість зазвичай виникає внаслідок надання послуг, продажу активів, за які установа очікує отримати кошти, або у разі попередньої оплати чи авансу, за якими товари, роботи чи послуги не були отримані. Списання поточної дебіторської заборгованості в установах ДС заборонено, якщо заборгованість не визнана безнадійною.

Якщо дата платежу для дебітора не встановлена у договорі, поточна заборгованість стає простроченою на 30-й день після виставлення рахунка на оплату. У разі, коли строк платежу передбачений договором, заборгованість вважається простроченою на 30-й день після завершення зазначеного терміну. Прострочена дебіторська заборгованість установи не підлягає списанню, якщо вона не є безнадійною.

Заборгованість із минулим строком позовної давності виникає після закінчення строку виконання зобов'язань за договором і завершення строку позовної давності. Якщо строк позовної давності був перерваний, заборгованість вважається простроченою, і відлік нового строку позовної давності починається з дати такого переривання.

Безнадійною вважається дебіторська заборгованість, щодо якої є «впевненість у неможливості її повернення боржником, або за якою минув строк позовної давності» [14]. Прийняття рішення про списання безнадійної заборгованості, строк позовної давності якої завершився, ухвалюється керівником установи.

ВСП «ФК технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» у своїй діяльності здійснює наступні операції із розрахунками з дебіторами: розрахунки з отримувачами платних освітніх послуг; розрахунки з підзвітними особами (відрядження працівників; перерахунок та отримання авансових платежів (передоплати) у випадках дозволених законодавством.

Тому доцільно розглянути особливості та практичні аспекти таких розрахункових операцій. Надання платних освітніх послуг супроводжується зарахування коштів на реєстраційні рахунки та визнанням доходів. Відповідно доходи від наданих платних освітніх послуг відображаються на рахунку 7111 «Дохід від реалізації продукції (робіт, послуг)». Бухгалтерський облік розрахункових операцій (дебіторської заборгованості) ведеться на рахунках другого класу.

Таблиця 2.2

Відображення в обліку розрахунків за платними освітніми послугами

№з/п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	Нарахування оплати за навчання	2111	7111	19000
2.	Надійшла плата за навчання за	2313	2111	19000
3	Закрито рахунок доходів на результат кошторису	7111	5511	19000

Наступними розрахунками, які здійснює установа є розрахунки з підзвітними особами під час їх відряджень. У процесі їх обліку необхідно враховувати, що такі суми повинні плануватися у кошторисі за КЕКВ 2250 «Видатки на відрядження». В системі обліку такі розрахунки відображаються у розрізі КЕКВ та розрізі підзвітних осіб. Кошти під звіт в досліджуваному закладі освіти видаються шляхом зарахування на картковий рахунок працівників.

Для обліку розрахунків з підзвітними особами визначено рахунок 2116 «Дебіторська заборгованість за розрахунками з підзвітними особами». Видачу коштів відображають як збільшення заборгованості, а прийняттям авансового звіту відображають зменшення такої заборгованості.

Таблиця 2.3

Відображення в обліку розрахунків з підзвітними особами

№з /п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Отримано бюджетні асигнування за КЕКВ 2250	2313	7011	2000
2.	Перераховано аванс працівнику на картку	2116	2313	2000
3.	Затвердження Звіту про відрядження	8411	2116	1700
4.	Повернення невикористаного авансу на рахунок	2313	2116	300

«На субрахунку 2113 «Розрахунки за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги» ведеться облік операцій з постачальниками та підрядниками в разі попередньої оплати за товари, роботи чи послуги» [39]. Хоча в установах державного сектору попередня оплата має обмежений характер і здійснюється лише за погодженням із вищестоящою установою, даний рахунок все ж використовується.

Операції з обліку таких розрахунків відображаються за дебетом та кредитом субрахунку 2113 відповідно до господарських операцій (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Відображення в обліку розрахунків за попередньою оплатою

№з /п	Зміст операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Отримано бюджетні асигнування за КЕКВ 22102 (придбання матеріалів)	2313	7011	2000
2.	Перераховано аванс постачальнику	2113	2313	2000
3.	Оприбутковано матеріали	1812	6211	2000
4.	Взаємозалік заборгованості	6211	2113	2000

У процесі відображення дебіторської заборгованості в обліку важливим є обов'язкове проведення її інвентаризації, як правило перед складанням річної фінансової звітності, у період трьох місяців до дати балансу. За бажанням керівника або відповідно до облікової політики установи, інвентаризацію можна здійснювати частіше.

Під час цієї процедури установи передають дебіторам виписки з аналітичних рахунків про заборгованість, щоб підтвердити її реальність. Дебітори мають або підтвердити заборгованість, або висловити свої заперечення. У разі невирішених розбіжностей до кінця звітного періоду кожна сторона відображає розрахунки відповідно до даних власного обліку, які вона вважає правильними. У цей період списання дебіторської заборгованості заборонено.

Інвентаризаційна комісія перевіряє відповідність документів, які підтверджують заборгованість, із записами в облікових реєстрах. Дебіторська заборгованість перевіряється за такими критеріями:

- дотримання строків позовної давності;
- обґрунтованість сум, що обліковуються на рахунках розрахунків із покупцями, замовниками, постачальниками, підрядниками, підзвітними особами, іншими дебіторами та кредиторами.

За результатами інвентаризації складають акт, до якого у разі виявлення заборгованості зі строком позовної давності, додають довідку. У довідці

зазначають назву та місцезнаходження дебіторів, суму заборгованості, причини, дати і підстави її виникнення.

Керівник установи має обов'язок організувати претензійно-позовну роботу, аби запобігати утворенню безнадійної дебіторської заборгованості. У випадку, коли дебіторська заборгованість переходить у статус простроченої, її потрібно брати на контроль. Для цього в установі має бути затверджений алгоритм дій, який включає:

- момент фіксації факту виникнення простроченої заборгованості;
- призначення відповідальних осіб;
- порядок інформування керівника;
- строки передачі інформації відповідальним за підготовку листів-претензій чи позовів.

Дії за простроченою заборгованістю:

- направлення дебіторам листів-претензій;
- у разі відмови або ігнорування претензії – підготовка позовної заяви до суду;
- якщо суд першої інстанції не задовольнив позов – обов'язкове подання апеляційної, а за необхідності касаційної заяви.

Позовна давність визначає період, протягом якого особа може звернутися до суду для захисту своїх прав. Загальна позовна давність – 3 роки, а спеціальна позовна давність, наприклад для стягнення штрафів чи пені – 1 рік; для претензій щодо недоліків товарів чи перевезення вантажів – 1 рік; для стягнення необґрунтованих активів у дохід держави – 4 роки. Організована претензійно-позовна робота дозволяє уникнути ситуацій, коли прострочена заборгованість перетворюється на безнадійну. Це зменшує ризик завдання шкоди державному чи місцевому бюджету через втрату активів.

Списання дебіторської заборгованості здійснюється на підставі нормативних документів, а саме «Порядку бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ», затв. наказом МФУ від 02.04.2014 № 372. В цілому поточна дебіторська заборгованість обліковується на рахунку

21 «Поточна дебіторська заборгованість» за 10 субрахунками. на цих рахунках обліковується дебіторська заборгованість до моменту її списання.

У разі, якщо строк позовної давності минув і дебіторська заборгованість визнана безнадійною, її списання здійснюється на основі інвентаризації розрахунків. Сума такої заборгованості фіксується у таких документах:

- довідці до акта інвентаризації розрахунків про дебіторську та кредиторську заборгованість із простроченим строком позовної давності;
- акті інвентаризації розрахунків із дебіторами та кредиторами.

Перед списанням інвентаризаційна комісія приймає рішення про подальшу долю такої заборгованості. У протоколі комісії зазначають, чи буде заборгованість списана з обліку або залишена як актив.

Якщо ухвалено рішення про списання, після затвердження керівником установи протоколу інвентаризаційної комісії та видання відповідного наказу бухгалтер виконує списання заборгованості в обліку.

Документи, необхідні для списання дебіторської заборгованості:

- підписаний і затверджений протокол інвентаризаційної комісії;
- акт інвентаризації розрахунків із дебіторами та кредиторами;
- довідка до акта;
- наказ про результати інвентаризації.

Списання дебіторської заборгованості в обліку має свої особливості, які визначаються тим, що суму заборгованості змінюється фінансовий результат кошторису.

Відповідно такі операції відображатимуться таким чином: списання заборгованості – Д-т 5512 та К-т рахунків 2113, 2115, 2117 з одночасним зарахуванням на позабалансовий облік в Д-т субрахунку 071, на якому заборгованість обліковується протягом 3 років із дати списання. Відповідно необхідно стежити за майновим та фінансовим станом дебітора, щодо можливості погашення та стягнення такої заборгованості.

Підсумовуючи розгляд питання обліку розрахунків з дебіторами та дебіторської заборгованості можна визначити наступні проблемні питання:

- заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання економічних вигід або потенційної вигоди для установи, а первісна оцінка здійснюється за фактичною собівартістю;
- щодо оцінки, то первісна вартість визначається сумою коштів або їх еквівалентів за дебіторську заборгованість, а подальша її оцінка у частині короткострокової заборгованості обліковується за собівартістю;
- бюджетне законодавство обмежує та не допускає виникнення дебіторської заборгованості, одна за певними виключеннями така заборгованість з'являється (це не надходження коштів від органів соціального рахування за лікарняними, не сплата контрактів при наданні платних послуг установою, виявлення нестач із віднесенням на винних осіб).
- при визнанні дебіторської заборгованості безнадійною вона підлягає списанню відповідно до законодавства;
- резерв сумнівної заборгованості в установах ДС не створюється, оскільки бюджетним законодавством встановлено суворі контрольні заходи для уникнення несвоєчасного погашення зобов'язань.

Таким чином, підставою для здійснення операцій, за якими може утворюватися дебіторська заборгованість є господарські договори (за операціями продажу товарів, послуг), а також первинні документи (розрахунки лікарняних, документи інвентаризації, коли встановлення винні особи) та первинні документи, що засвідчують факт здійснення господарської операції:

РОЗДІЛ 3

ФІНАНСОВІ АКТИВИ УСТАНОВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЯК ОБ'ЄКТ АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

3.1. Аналіз фінансових активів в установах державного сектору

Фінансові активи установ державного сектору – це ресурси, які забезпечують функціонування установи, її зобов'язання та виконання запланованих бюджетних програм. Аналіз таких активів дозволяє оцінити ефективність їх використання, ризики, а також можливості для забезпечення фінансової стійкості та виконання завдань. Метою аналізу фінансових активів є визначення структури та динаміки фінансових активів, оцінка їхньої ліквідності та оборотності, контроль за цільовим використанням бюджетних коштів, виявлення ризиків, пов'язаних із дебіторською заборгованістю, забезпечення фінансової прозорості та підзвітності.

Аналіз фінансових активів у ЗФПВО доречно проводити у частині аналізу грошових коштів та аналізу дебіторської заборгованості, що визначається особливостями їхньої діяльності.

У процесі аналізу фінансових активів доречним є дослідження інформаційної бази для проведення аналізу, а саме основною формою фінансової звітності, яка висвітлює рух грошових коштів в установі, є форма № 3-дс «Звіт про рух грошових коштів». У цій формі деталізується інформація про надходження та витрачання коштів за трьома видами діяльності: операційна діяльність; інвестиційна діяльність та фінансова діяльність.

Для кожного виду діяльності необхідно виділити окремі суми, навіть якщо одна операція стосується кількох видів діяльності. У звіті подають тільки грошові операції (готівкові та безготівкові) а негрошові операції не враховуються та не відображаються у звіті. Види надходжень грошових коштів і витрат розкриваються розгорнуто, з поділом за видами діяльності.

Складність заповнення форми № 3-дс полягає в необхідності групування даних за певними ознаками. Інформацію для звіту не можна просто перенести із

субрахунків, а потрібно збирати за допомогою аналітичних карток до рахунків 22 «Грошові кошти та їх еквіваленти» і 23 «Грошові кошти на рахунках», адже у процесі формування показників необхідно здійснювати розмежування за видами діяльності.

Аналіз надходження грошових коштів в результаті операційної діяльності ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» за 2022-2023 роки проведемо на підставі Звіту про рух грошових коштів та узагальнимо у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Рух грошових коштів (надходження) в результаті операційної діяльності
ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі
Українки» за 2022-2023 роки (грн.)

Показники	2022 рік		2023 рік		Відхилення	
	Фактично	Питома вага, %	Фактично	Питома вага, %	Абсолют не грн.	Відносне, %
Бюджетні асигнування	22240310	71,36	19364777	64,69	-2575533	87,07
Надходження від платних послуг	7052243	22,63	9008725	30,1	+1956482	127,74
Надходження від реалізацій активів	1603	0	0	0	0	0
Інші надходження від необмінних операцій	323352	1,04	129838	0,43	-193514	40,1
інші надходження	1549180	4,97	1431454	4,78	-117726	92,4
Разом рух грошових коштів	31166688	100	29934794	100	-1231894	96,05

Примітка. Узагальнено автором

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що у 2023 році у фаховому коледжі надходження коштів у вигляді бюджетних асигнувань зменшилось на 2575533 грн., що означає зменшенням обсягу державного замовлення на підготовку фахівців. Однак при цьому, спостерігається збільшення надходження коштів від наданих платних послуг на суму 1956482 грн., що означає, у першу чергу відбулося зростання студентів, які навчаються за контрактом. У складі інших надходжень від необмінних операцій відображають безоплатне отримання коштів, безоплатне отримання активів, облік яких ведуть

на субрахунку 7511 «Доходи за необмінними операціями», іншими словами – це надходження до установи активів у натуральній формі. У 2023 році надходження таких активів в натуральній формі зменшилося на 193514 грн. До складу інших надходжень включають «кошти, отримані в тимчасове розпорядження, які підлягають подальшому їх розподіленню, виплаті працівникам, перерахуванню за призначенням та зазначають обороти за дебетом субрахунку 2315 «Рахунки для обліку депозитних сум» [14]. Обсяг таких надходжень у 2023 році зменшився на -117726 грн. Структурний аналіз надходження грошових коштів до установи засвідчує, що у 2022 році 71,36% складали бюджетні асигнування, а у 2023 році вони вже складають 64,69 %, а доходи від платних послуг у 2022 році склали 22,63 %, а у 2023 році 30,1 %. Результати такого аналізу показують, що відбулося збільшення кількості студентів, які навчаються на контракті, а зменшилась кількість студентів які навчаються за рахунок коштів бюджету. Частка інших доходів від необмінних операцій (благодійні надходження) у 2022 році становила 1,04 % , а у 2023 році зменшилась до 0,43%. Частка інших надходжень відповідно у 2022 році становила – 4,97% ,а у 2023 році 4,78%.

Пропозиціями щодо покращення надходження грошових коштів до закладу освіти може бути оптимізація управління грошовими потоками через ефективне планування надходжень і витрат, посилення контролю за рухом коштів шляхом регулярного проведення інвентаризацій, використання автоматизованих систем для аналізу грошових коштів у реальному часі, забезпечення відповідності фінансових операцій нормативним вимогам.

Використовувати отримані кати заклади освіти можуть на виконання бюджетних програм, на надання платних послуг та забезпечення інших видів діяльності відповідно до їх цільового спрямування.

Аналогічно проводиться аналіз використання грошових коштів закладом освіти, результати якого узагальнимо у табл. 3.2

Таблиця 3.2

Рух грошових коштів (використання) в результаті операційної діяльності
ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі
Українки» за 2022-2023 роки (грн.)

Показники	2022 рік		2023 рік		Відхилення	
	Фактично	Питома вага, %	Фактично	Питома вага, %	Абсолют не грн.	Відносне, %
Витрати на виконання бюджетних програм	17166136	56,40	15222239	54,83	-1943897	88,67
Витрати на виготовлення продукції	6318277	20,76	6812326	24,53	494049	107,82
Інші витрати за обмінними операціями	3276	0,01	26257	0,09	22981	1
Інші витрати за необмінними операціями	5397526	17,74	4272176	15,39	-1125350	79,15
Інші витрати	1549180	5,09	1431454	5,16	-117726	92,4
Разом	30434395	100	27764452	100	-2669943	x

Примітка. Узагальнено автором

Таким чином, за результатами проведеного аналізу простежується зменшення витрачання коштів на виконання бюджетних програм (освітніх послуг за рахунок коштів бюджету) у сумі 1943897 грн., та одночасне збільшення витрачання коштів на надання платних послуг на суму 494049 грн. інші витрати за обмінними операціями у 2023 році зросли на 22981 грн., а інші витрати за необмінними операціями зменшились на 1125350 грн. Структурний аналіз використання коштів свідчить, що найбільшу питому вагу займають витрати на виконання бюджетних програм 54,83 %, витрачання коштів на надання послуг 24,53 %. Інші витрати за необмінними операціями (включають «виплачені суми як соцзабезпечення, обороти касових надходжень за безоплатно отриманими активами, роботами (послугами) в натуральній формі» [14].) складають 15,39 %.

Окрім того у результаті операцій руху коштів визначається чистий рух грошових коштів звітного періоду. Чистий рух коштів у межах видів діяльності визначається як різниця між отриманими коштами та витраченими на потреби

установи. ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» у 2022 та 2023 роках не мав руху коштів за інвестиційною та фінансовою діяльністю (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Чистий рух грошових коштів (використання) в результаті операційної діяльності ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» за 2022-2023 роки (грн.)

	2022	2023	Відхилення
Залишок коштів на початок періоду	-	2418800	
Залишок коштів отриманий	1686892	-	
Залишок коштів перерахований	485	22705	
Залишок коштів на кінець року	2418800	4566237	2147437
Чистий рух коштів за звітний період	732393	2170142	1447749

Чистий рух коштів розраховують як різницю між отриманими доходами та витратами. За операційною діяльністю та загалом по закладу освіти чистий рух коштів у 2022 році склав 732393 грн., а у 2023 році – 2170142 грн., що на 1447749 грн. більше ніж у 2022 році. залишок коштів на початок 2023 року у ЗФПВО склав 2418800 грн., а на кінець 2023 року склав 4566237грн., що на 2147437 грн. більше, ніж у 2022 році. У процесі аналізу важливо розуміти, що у ЗФПВО залишок коштів може бути лише на рахунках, на котрі зараховують кошти від наданих послуг (освітніх, оплата за гуртожитки, реалізацію майна, здавання в оренду майна), тобто лише за коштами спеціального фонду. За коштами загального фонду усі грошові кошти, які не освоєні повертаються до відповідного бюджету з якого фінансується заклад освіти (державного або місцевого).

Аналіз дебіторської заборгованості, має важливе значення для забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами. Він сприяє підвищенню платіжної дисципліни, мобілізації бюджетних коштів та запобіганню утворенню безнадійної заборгованості.

Джерела інформації для аналізу будуть наступні форми звітності:

- Баланс ф. № 1-дс, форма, яка надає інформацію про загальний обсяг дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду;
- примітки до річної фінансової звітності ф. № 5-дс, які деталізують інформацію щодо складу і структури заборгованості;
- звіт про заборгованість за бюджетними коштами ф. № 7-дс, форма бюджетної звітності, яка містить дані про заборгованість за бюджетними асигнуваннями;
- аналітичні реєстри обліку зобов'язань.

На підставі Балансу ф. № 1дс можна провести аналіз наявності фінансових активів на початок та кінець звітного періоду. Інформація про фінансові активи розкривається у однойменному другому розділі активу Балансу (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Аналіз складу, структури та динаміки фінансових активів ЗФПВО
за 2022-2023 роки (грн.)

Розділи балансу	2022 рік		2023 рік		Відхилення	
	Фактично	Питома вага, %	Фактично	Питома вага, %	Абсолютне грн.	Відносне, %
Поточна дебітор. заборгованість: за розрахунками за товари і послуги	132431	4,80	66215	1,37	-66216	49,9
Інша поточна дебіторська заборгованість	206293	7,49	216520	4,46	10227	104,95
Грошові кошти в казначействі	2418800	87,71	4566237	94,17	2147437	188,78
Всього, фінансові активи	2757524	100	4848972	100	2091448	x

Примітка. Узагальнено автором за даними додатка А

Аналіз динаміки заборгованості проводиться порівняння обсягів заборгованості на початок і кінець звітного періоду та визначенням зростання або скорочення заборгованості. Таким чином, поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари та послуги (сальдо субрахунку 2111) у 2023 році зменшилась на суму 66216. Питома вага такої заборгованості у 2022 році склала 4,8% та у 2023 році 1,37% у складі фінансових активів ЗФПВО.

Інша поточна дебіторська заборгованість (сальдо рахунків 2115, 2117, 2118, 6414) збільшилась на 10227 грн. Питома вага такої заборгованості у 2022 році склала 7,49% та у 2023 році – 4,46% у складі фінансових активів ЗФПВО. залишок грошових коштів у 2023 році зріс на 2147437 грн., та у структурі фінансових активів частка таких коштів у 2022 році становила 87,71% та у 2023 році – 94,17%. Загалом у процесі аналізу доречно визначити причини виникнення дебіторської заборгованості а також визначити можливості погашення зобов'язань. Також важливо проводити аналіз заборгованості за термінами її погашення. Аналіз дебіторської заборгованості за термінами погашення представлено у табл.3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз дебіторської заборгованості ЗФПВО за 2023 рік

Показник	Всього на кінець року	у т.ч. по строках погашення		
		до 12 міс.	від 12 до 18 міс.	від 18 до 36 міс.
Довгострокова дебіторська заборгованість	-	-	-	-
Поточна дебіторська заборгованість	282735	282735		

Результати налізу засвідчують відсутність довгострокової дебіторської заборгованості, а поточна дебіторська заборгованість по строках погашення до 12 місяців складає 282735 грн.

Комплексний аналіз дебіторської заборгованості забезпечує ефективне використання бюджетних коштів, попереджає виникнення ризиків фінансових втрат та підвищує фінансову дисципліну установ державного сектору. Аналіз грошових коштів є ключовим інструментом управління фінансами в установах державного сектору, що сприяє досягненню їх основної мети – ефективного виконання бюджетних програм.

3.2. Контроль фінансових активів установ державного сектору

Контроль фінансових активів у закладах освіти є важливою складовою управління державними фінансами. Він спрямований на забезпечення ефективного використання ресурсів, дотримання законодавства та запобігання фінансовим ризикам.

Метою контролю є забезпечення прозорості та підзвітності в управлінні фінансовими активами, перевірка дотримання бюджетного законодавства та облікової політики, виявлення можливих ризиків та недоліків у використанні фінансових ресурсів, оцінка відповідності використання фінансових активів їхньому цільовому призначенню, запобігання випадкам нецільового використання та втрат коштів установи.

Зовнішній контроль за веденням обліку в установах ДСЕ проводиться зовнішніми суб'єктами з метою перевірки відповідності облікових процесів чинному законодавству та виявлення можливих порушень. Основними контролюючими органами є територіальні управління Державної аудиторської служби, податкові інспекції, Рахункова палата, державна казначейська служба та інші.

У межах фінансового контролю особливе місце займає казначейський контроль як специфічна форма державного фінансового нагляду. Оскільки органи ДКСУ є частиною системи державних фінансів, їхня діяльність є невід'ємною складовою загальної системи фінансового контролю.

Суб'єктами казначейського контролю виступають Головні управління Казначейської служби, а також її територіальні органи. Об'єктами контролю є установи, які отримують та витрачають кошти відповідно до законодавчо визначених цілей та процедур. Казначейський контроль здійснюється як на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань так і на етапі проведення платежів на підставі платіжних інструкцій та охоплює такі параметри:

- обсяги платежів, строки їх списання, перерахування і зарахування;
- дотримання кошторису, норм витрат і їх обґрунтованості;

- перевірка достовірності документів про закупівлі товарів та послуг у процесі прийняття бюджетних зобов'язань;
- ліміти бюджетних зобов'язань і джерела покриття витрат.

Ключовим показником контролю є обсяг використання бюджетних коштів відповідно до законодавства. Метою діяльності органів Державної казначейської служби є мінімізація кількості та обсягів порушень бюджетного законодавства. Контроль спрямований на забезпечення цільового використання бюджетних коштів.

Система казначейського контролю за видатками установ (витрачанням коштів) включає три основні етапи:

- попередній контроль – проводиться на етапі прийняття бюджетних зобов'язань і перевіряє їх відповідність затвердженому кошторису.
- поточний контроль – здійснюється під час виконання операцій перед проведенням платежу.
- подальший контроль (аудит) – проводиться після завершення операцій для оцінки відповідності фактичних витрат кошторису та виявлення можливих порушень.

Попередній контроль органами ДКСУ проводиться на етапі прийняття зобов'язань та передбачає виокремлення поточних зобов'язань (виконуються та сплачуються у поточному звітному році) та перехідних зобов'язань (оплата яких буде здійснюватися за рахунок майбутніх асигнувань). Застосування методів попереднього контролю дозволить запобігти спробам нецільового використання коштів, адже ДКСУ відмовляє в оплаті рахунків.

Контроль на етапі проведення операцій перед здійсненням платежу передбачає перевірку наявності виділених бюджетних призначень, факт виконання робіт та послуг, придбання товару, відповідність класифікації видатків, правильність заповнення документів. проведення цього виду контролю дозволить уникнути помилковим перерахування коштів та їх нецільового використання. Недоліком такого контролю, є наявність певних

труднощів з контрагентами, оскільки практично відсутня попередня оплата, а оплата за товари відбувається значно пізніше, ніж придбання цих товарів.

Контроль після здійснення видатків, проведення операцій, витрачання коштів та ресурсів може проводитися у формі аудиту та інспектування органами ДАСУ. Такий контроль передбачає перевірку законності операцій, цільового використання коштів на етапі після оплати усіх рахунків. Контроль забезпечує перевірку законності операцій, відображення їх в обліку та звітності. У деякій мірі він продублює функції попереднього контролю, однак позитивним є те, що він виявляє позитивні та негативні аспекти виконання бюджету, та перевірки і ревізії відбуваються безпосередньо в установі.

У процесі перевірки обліку фінансових активів (в частині грошових коштів) установ державного сектору перевіряють:

- законність надання певних видів платних послуг та контроль за зарахуванням коштів від їхнього надання та отриманих бюджетних асигнувань;
- факт перерахування частки отриманих власних надходжень до бюджету (така необхідність виникає у процесі орендних операцій, коли 50% орендної плати перераховується до бюджету, а 50% залишається в установі);
- використання власних надходжень (спеціального фонду) та бюджетних асигнувань відповідно до напрямів використання.

Загалом у процесі контролю фінансових активів використовують наступні методи контролю:

- документальна перевірка, яка передбачає аналіз первинних документів (накладних, рахунків, актів виконаних робіт), звірка бухгалтерських записів з даними звітності;
- інвентаризації, яка передбачає фактичну перевірку наявності грошових коштів, дебіторської заборгованості та інших активів;
- аудиторської перевірки, яка передбачає проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту з метою оцінки стану управління фінансовими активами.

Державна аудиторська служба проводить інспектування діяльності установ шляхом проведення ревізій. як правило усі ревізії плануються, та

попередньо складається план проведення ревізії, який надсилається керівнику установи. Ревізія фінансових активів зазвичай проводиться ДАСУ як правило у комплексі під час проведення комплексного інспектування, коли перевіряється усі фінансово-господарська діяльність ЗФПВО. Для прикладу узагальнено джерела та етапи ревізії фінансових активів систематизовані на рис. 3.1.

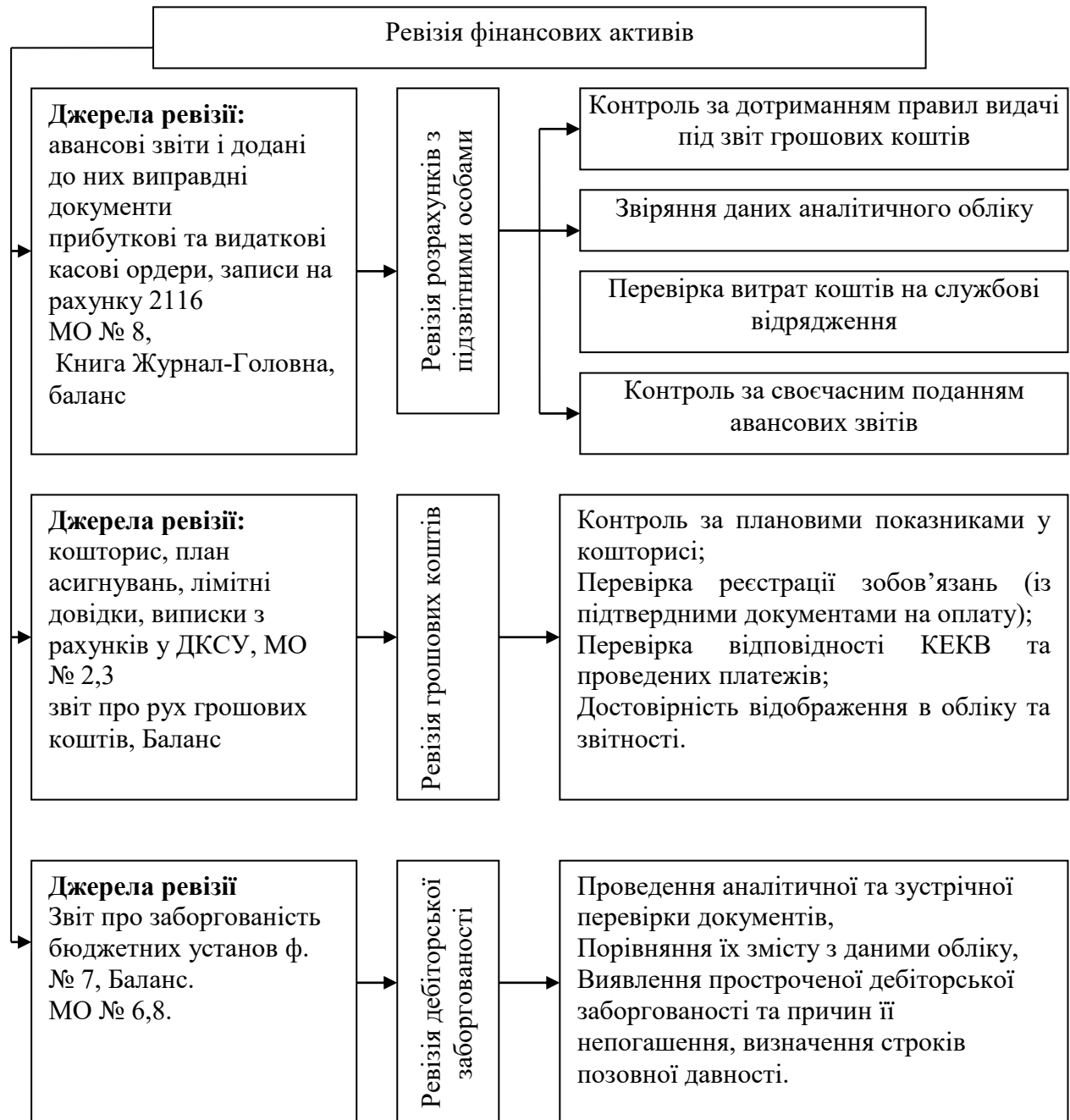

Рис. 3.1. Ревізія фінансових активів

Таким чином ревізії підлягають усі фінансові активи установи, в тому числі лі грошові кошти загального фонду та грошові кошти спеціального

фонду (ті що надійшли від платних послуг та іншої діяльності), а також дебіторська заборгованість.

Критеріями оцінки ефективності управління фінансовими активами в ЗФПВО будуть: своєчасність виконання фінансових зобов'язань, мінімізація простроченої дебіторської заборгованості, дотримання планових показників використання коштів, ефективність використання бюджетних коштів відповідно до їхнього призначення, відсутність штрафних санкцій за порушення бюджетного законодавства.

Проблеми контролю фінансових активів у ЗФПВО вбачаються у недостатнім фінансуванні, що впливає на обмеженість коштів та якості управління активами. Постійні зміни у законодавстві ускладнюють процес контролю. Неналежний контроль може призвести до нецільового використання коштів.

Напрямами вдосконалення контролю можуть бути: використання сучасних програмних комплексів для моніторингу операцій із фінансовими активами, посилення внутрішнього контролю, залучення незалежних експертів для оцінки ефективності управління фінансовими активами.

Контроль фінансових активів у державних закладах фахової перед вищої освіти є ключовим інструментом забезпечення прозорості, законності та ефективності управління державними ресурсами. Його ефективна організація сприяє зниженню ризиків, оптимальному використанню коштів і досягненню основної мети – надання якісних освітніх послуг.

ВИСНОВКИ

В процесі дослідження фінансових активів, як об'єктів, обліку, аналізу та контролю отримано наступні висновки:

1. Розглянуто сутність та підходи до класифікації фінансових активів установ державного сектору у відповідності до НПСБОДС 134 «Фінансові інструменти» та міжнародних стандартів обліку. Визначено, що фінансові активи є складовою частиною фінансових інструментів. Виявлено, що класифікація фінансових активів у міжнародних стандартах обліку певним чином є схожою з національними стандартами. Однак, можливості застосування положень визначених зазначеними стандартами в Україні є дещо обмежена у першу чергу бюджетним законодавством. Для прикладу ст. 16 БКУ забороняє установам ДСЕ здійснювати запозичення та позики у будь-якій формі. Також забороняється надавати кредити з бюджету як юридичним так і фізичним особам. Тобто фінансові зобов'язання для установ ДСЕ досить обмеженими.

2. У роботі розглянуто особливості діяльності закладів фахової перед вищої освіти та визначено, що основним джерелом коштів для забезпечення діяльності є кошти державного бюджету, які заклад отримує у розрізі двох бюджетних програм. Також у межах спеціального фонду закладом надавалися платні послуги (у переважній частині – це платні освітні послуги, які надаються здобувачам на підставі контракту), отримувалися кошти від додаткової діяльності та отримувалися кошти у вигляді благодійної допомоги. Окрім того, заклади фахової перед вищої освіти можуть згідно бюджетного законодавства отримувати додаткові кошти від здавання майна в оренду та від реалізації майна. Також закладам освіти на відміну від інших установ державного сектору дозволяється розміщувати кошти на депозитні рахунки.

3. Облікова політика щодо фінансових активів формується із врахуванням відповідності НПСБОДС 134 «Фінансові інструменти» та Плану рахунків для державного сектору економіки, підходів до відображення у звітності, деталізації за типами активів, методами оцінки, ризиками та змінами у вартості.

Проблемними питаннями у процесі формування облікової політики є часті зміни нормативно-правової бази, складність адаптації міжнародних стандартів до специфіки державного сектору України та бюджетного регулювання, відсутність чіткого регламенту щодо окремих аспектів обліку фінансових активів. Облікова політика фінансових активів є важливим інструментом забезпечення прозорості, відповідності нормативним вимогам і підвищення ефективності управління ресурсами державного сектору.

4. Процес здійснення отримання коштів та здійснення видатків установ за коштами загального фонду відбувається через механізм казначейського обслуговування. Основною умовою для проведення платежів є наявність реєстраційних рахунків, які відкриваються у ДКСУ згідно з бюджетною класифікацією видатків. Рахунки відкривають за кожною бюджетною програмою. Так, для зарахування коштів загального фонду у ВСП «ФК технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» відкрито два рахунки: за програмою КПКВ 201420 - Підготовка кадрів закладами фахової передвищої освіти та КПКВ 2201190 «Виплата академічних стипендій студентам (курсантам), аспірантам, докторантам ЗФПО та вищої освіти». Кількість рахунків для закладу освіти залежить від рівня деталізації контролю, що визначається бюджетною класифікацією.

5. Усі операції з грошовими коштами повинні підтверджуватися відповідними первинними документами (платіжними інструкціями та виписками з рахунків), синтетичний облік ведеться на рахунках 2 класу плану рахунків «Фінансові активи», аналітичний облік забезпечує деталізацію за джерелами надходження коштів та напрямками використання, використання коштів контролюється ДКСУ на етапі реєстрації бюджетних зобов'язань, а використання коштів відбувається виключно у межах бюджетних призначень та умов цільового фінансування.

6. Розглянуто питання обліку розрахунків з дебіторами та дебіторської заборгованості можна визначити наступні проблемні питання: бюджетне законодавство обмежує та не допускає виникнення дебіторської заборгованості, однак за певними виключеннями така заборгованість з'являється (це

надходження коштів від органів соціального рахування за лікарняними, не сплата контрактів при наданні платних послуг установою, виявлення нестач із віднесенням на винних осіб), при визнанні дебіторської заборгованості безнадійною вона підлягає списанню відповідно до законодавства. Резерв сумнівної заборгованості в установах ДС не створюється, оскільки бюджетним законодавством встановлено суворі контрольні заходи для уникнення несвоєчасного погашення зобов'язань.

7. У процесі дослідження проведено аналіз фінансових активів ВСП «Фахового коледжу технологій, бізнесу та права ВНУ імені Лесі Українки» за 2022-2023 роки. Аналіз проводився у розрізі надходження грошових коштів, їхнього витрачання, та визначення чистого руху коштів. Щодо надходження грошових коштів, то у 2023 році спостерігається зменшення надходження бюджетних асигнувань на 2575533 грн., що означає зменшення обсягу державного замовлення на підготовку фахівців. Однак при цьому, спостерігається збільшення надходження коштів від наданих платних послуг на суму 1956482 грн., що означає, у першу чергу відбулося зростання студентів, які навчаються за контрактом. За результатами проведеного аналізу витрачання коштів простежується їх зменшення на виконання бюджетних програм (освітніх послуг за рахунок коштів бюджету) у сумі 1943897 грн., та одночасне збільшення витрачання коштів на надання платних послуг на суму 494049 грн. Такі результати підтверджують факт зменшення кількості студентів які навчаються за рахунок коштів бюджету.

8. Аналіз дебіторської заборгованості вказує на те, що поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари та послуги (сальдо субрахунку 2111) у 2023 році зменшилась на суму 66216. Інша поточна дебіторська заборгованість (сальдо рахунків 2115, 2117, 2118, 6414) збільшилась на 10227 грн. Залишок грошових коштів у 2023 році зріс на 2147437 грн., та у структурі фінансових активів частка таких коштів у 2022 році становила 87,71% та у 2023 році – 94,17%. Комплексний аналіз дебіторської заборгованості забезпечує ефективне використання бюджетних коштів,

попереджає виникнення ризиків фінансових втрат та підвищує фінансову дисципліну установ державного сектору. Аналіз грошових коштів є ключовим інструментом управління фінансами в установах державного сектору, що сприяє досягненню їх основної мети – ефективного виконання бюджетних програм.

9. Розглянуто особливості проведення контролю органами ДКСУ на етапі реєстрації зобов'язань та здійснення платежів. Об'єктами контролю є установи, які отримують та витрачають кошти відповідно до законодавчо визначених цілей та процедур. Казначейський контроль охоплює такі параметри: обсяги платежів, строки їх списання, перерахування і зарахування; дотримання кошторису, норм витрат і їх обґрунтованості; перевірка достовірності документів про закупівлі товарів та послуг у процесі прийняття бюджетних зобов'язань; ліміти бюджетних зобов'язань і джерела покриття витрат. Система казначейського контролю за видатками установ (витрачанням коштів) включає основні етапи: попередній контроль (на етапі прийняття бюджетних зобов'язань), поточний контроль (під час виконання операцій перед проведенням платежу).

10. Узагальнено підходи до проведення інспектування, яке проводиться у формі ревізії та його проведення забезпечується органами Державної аудиторської служби. Визначено, що ревізії підлягають усі фінансові активи установи, в тому числі лі грошові кошти загального фонду та грошові кошти спеціального фонду (ті що надійшли від платних послуг та іншої діяльності), а також дебіторська заборгованість. Напрямами вдосконалення контролю можуть бути: використання сучасних програмних комплексів для моніторингу операцій із фінансовими активами, посилення внутрішнього контролю, залучення незалежних експертів для оцінки ефективності управління фінансовими активами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бенько І.Д., Сисюк С. В. Організація обліку фінансового забезпечення закладів освіти. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія: Економічні науки*. Вип.11. Ч.4. Херсон: ХДУ. 2015. С.147-150.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456- VI. Дата оновлення 11.01.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
3. Григорів, О., Дутчак, І., Гордієнко, М. (2024). Впровадження міжнародних стандартів обліку в державному секторі України. *Економіка та суспільство*, (59). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-165>
4. Дікарьова Н. В. Облік зобов'язань бюджетних установ органами Державної казначейської служби України як метод удосконалення ефективного використання бюджетних коштів. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2013. №16 (205). С. 108–111.
5. Ковтуненко К.В. Особливості бухгалтерського обліку бюджетних установ України в умовах переходу до міжнародних стандартів. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 2. С. 79-82.
6. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року . Офіційний сайт Державної фінансової інспекції URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/83412>.
7. Гапон В., Барабаш О., Читаєва Інформаційні аспекти порівняльного аналізу використання коштів у сфері фахової передвищої освіти. *Освітня аналітика України*. № 1 (27). 2024. С. 5-19
8. Коритник Л. П. Методологічні та методичні засади калькулювання собівартості освітніх послуг. *Економічний аналіз*. 2021. Т. 31, № 1. С. 143– 151
9. Ларікова Т. В., Цятковська О. В. Фінансові активи в державному секторі: характеристика, облік, автоматизація. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 5(2). С. 100-105.:
10. Ларікова Т. В. Проблемні аспекти обліку фінансових результатів

діяльності розпорядників бюджетних коштів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 14(1). С. 182-187.

11. Ларікова Т. В. Аналіз національних стандартів, що регулюють бухгалтерський облік активів розпорядників бюджетних коштів, гармонізованих з МСБОДС. *Економічний простір*. 2018. № 131. С. 140-151.

12. .Ловінська Л. Г Класифікація рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі за економічним змістом у контексті запровадження нового плану рахунків. *Фінанси України* . 2016 № 1 . С. 99-115

13. Лемішовський В.І. Бюджетні установи: бухгалтерський облік, національні стандарти, оподаткування та звітність : навчальний посібник. Львів : Західна аудиторська група, 2016. 1024 с.

14. Лень В.С. Облік у бюджетних установах : навчальний посібник ; 2-е вид. Київ : Каравела, 2017. 564 с.

15. Лукановська І. Р., Хорунжак Н. М Проблематика й особливості законодавчого регулювання діяльності бюджетних установ і їх вплив на формування й реалізацію завдань бухгалтерського обліку. *Проблеми економіки*. 2016. №3. С. 287-293

16. Лучко М. Р., Адамик О. В. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті: Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 252 с.

17. Лучко М.Р., Сисюк С. В. Розрахунки та зобов'язання суб'єктів державного сектору. *Економіка і управління. Науковий журнал*. 2018. № 2(78). С. 125-135

18. Максимова В.Ф. Перспективи вдосконалення облікової системи в бюджетних установах . *Бізнес Інформ*. 2014. № 7. С. 230-234.

19. Мащенко К.С. Впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності в державному секторі України URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvfbi/2011_2/09.pdf.

20. Методичні рекомендації щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України: Затверджено Наказ Державної фінансової інспекції України 14.12.2011 № 90 URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0090815-11/stru#Stru>

21. Методичні рекомендації щодо переліку підтвердних документів для реєстрації бюджетних зобов'язань, бюджетних фінансових зобов'язань та проведення платежів. Затв. наказом ДКСУ від 29.04.2013 № 68
22. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку у державному секторі (МСБОДС 15) Фінансові інструменти URL : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=80965&cat_id=83024.
23. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору: (IPSAS:) URL: www.minfin.gov.ua/ www.ifac.org.
24. Момот Л. В., Юзковець Л.В. Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі. *Проблеми сталого розвитку національних економік*. 2013. №5. С. 426-431.
25. Назарова К.О. Кумченко Т.А. Аналіз діяльності бюджетних установ: навч. посіб. Київський національний торговельно-економічний ун-т К. : КНТЕУ 2006. 208 с.
26. Порядок складання фінансової, бюджетної та іншої звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів: Наказ МФУ від 24.01.2012 р. № 44 (із змінами.) URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12>.
27. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII /Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
28. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06 червня 2019 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
29. Починок Н. В., Бенько І. Д., Сисюк С. В. Фінансове забезпечення закладів фахової передвищої освіти: сутність, нормативні, організаційні та облікові аспекти. *Бізнес Інформ*. 2021. №7. С. 84–90.
30. Перелік платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 796 URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-п

31. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996–XIV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
32. Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від 22.06.2012 № 758 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12>.
33. Про зміни до Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України : Наказ Міністерства фінансів України від 25.01.2016 № 15 за № 209/28339 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0209-16>.
34. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2007р. №64: URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/34-2007-%D0%BF>.
35. Про затвердження Типового положення про бухгалтерську службу бюджетної установи: Постанова КМУ від 26.01. 2011 р. № 59 URL: <http://www.rada.gov.ua>.
36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» : Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 №1541. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomusekto>ri (дата звернення 19.03.2019).
37. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 134 «Фінансові інструменти»: Наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 №1629. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0093-11>.
38. Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ : Наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2014 № 372. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14>
39. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.12.2013 р. № 120 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14>

zakon.rada.gov.ua/z0161.

40. Порядок реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України : Наказ Міністерства фінансів України від 02.03.2012 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0419-12>

41. Постанова Кабінету Міністрів України «Про здійснення попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти» від 23 квітня 2014 р. № 117 URL: <http://zakonO.rada.gov.Ua/laws/show/l 17-2014-%D0%BF>

42. Постанова Національного банку України «Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» від 21.01.2004 № 22 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>

43. Рекова Н.Ю., Кононенко О. Л. Методологія організації аналізу і контролю фінансової звітності бюджетних установ. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 33. С. 259-264

44. Свірко С.В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах: навч. посіб.. К.: КНЕУ, 2004. 380 с.

45. Сисюк С. В. Проблеми й перспективи вдосконалення організації обліку в Україні: теоретико-прикладні аспекти і міжнародні вимоги *Бізнес Інформ*. 2016. №9. С. 218–223

46. Сисюк С.В. Зорій Н.М. Державний нагляд за фінансово-господарською діяльністю бюджетних установ шляхом контролю ризиків. *Економіка і регіон Науковий журнал*, № 1 (23), 2011. С.193-196

47. Сисюк С.В. Прагматика нормативного та організаційно-облікового забезпечення публічних закупівель. *Інноваційна економіка*. 2018. № 7-8 (76). С. 123-13

48. Сисюк С.В. Організаційні проблеми реформування обліку в умовах євроінтеграції. *Облік, аналіз та аудит у контексті Європейської інтеграції України*: монографія. за заг. ред. М.С.Пашкевич; Нац.гірн. ун-т. Дніпропетровськ: НГУ, 2015 . С.195-210.

49. Сисюк С., Хорунжак Н. Архітектоніка механізму фінансування освіти в сучасних умовах і шляхи рішення проблеми його альтернатив в обліку. *Економічний аналіз*. 2021. № 1 т.31. С.186-196
50. Сисюк С.В. Економічні передумови виникнення платних освітніх послуг в державних вищих навчальних закладах. *Наукові праці національного університету харчових технологій* №30. 2009. С. 100–103
51. Сисюк С. Організація та проблеми внутрішнього фінансового контролю в державних вищих навчальних закладах. *Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка*. Сер. Економіка. Тернопіль, 2008. Вип. 22. С. 105-107.
52. Сисюк С. В. Необоротні активи бюджетних установ: особливості та проблеми організації їх обліку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Економіка. №17, 2004.С.203 – 206
53. Сумбаєва Л. П. Сучасний стан розвитку коледжів в Україні та їх фінансування. Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. 2019. Вип. 2. С. 153-158. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2019_2_20.
54. Сумбаєва Л. П. Коледжі в системі національної освіти – шлях становлення та реформ. *Вчені записки університету "КРОК"*. Серія : Економіка. 2019. Вип. 1. С. 132-138: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzuk_2019_1_19.
55. Хорунжак Н. М. Модернізація системи обліку бюджетних установ на основі комп'ютерних технологій: умови та принципи. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 3. С. 251 – 256
56. Хорунжак Н. М., Л.О, Гуцайлюк До питання обліку дебіторської заборгованості в бюджетних установах. *Галицький економічний вісник: Науковий журнал*. Тернопіль. 2009.№ 1 (22).-С.151-156.
57. Хорунжак Н. М. Теорія та методологія обліку у бюджетних установах в умовах інформатизації суспільства : моногр. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 248с.
58. Хорунжак Н.М. Сисюк С.В.Організація обліку в сільських радах в контексті казначейського обслуговування місцевих бюджетів. *Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць*. Вип. 6. Т.5. Дніпропетровськ:

ДНУ, 2009. С.1033-1038.

59. Цятковська, О. (2021). Особливості обліку нефінансових активів установ державного сектору в управлінні державними фінансами. *Економіка та суспільство*, (32). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-101>
60. Юрченко О. Б. (2020). Активи суб'єктів державного сектору економіки: поняття, класифікація та методичні засади організації обліку. *Економічний простір*, (161), С.140-146.
61. Юрченко О.Б. Облік і звітність у бюджетних установах : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019 с. 416
62. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
63. Government Finance Statistics Manual 2001(GFSM 2001)
[URL:http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/pdf/ch7.pdf](http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/pdf/ch7.pdf)
64. Semenysheva, N., Sysiuk, S., Shevchuk, K., Petruk, I.&Benko, I. Institutionalism in Accounting: a Requirement of the Times or a Mechanism of Social Pressure Independent Journal of Management & Production, 2020,11(9), 2516-2541.
65. Slobodyanik Y., Zdyrko N, Kuzyk N., Sysiuk S., Benko I. Audit of public finances: methodological issues and the case of Ukraine. *Independent Journal of Management & Production*,13(3), 2022, s076-s092.